

DAVET DİLİ

Editörler

Doç. Dr. Mehmet Nurullah AKTAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Şükrü AYDIN

Arş. Gör. Fethullah ATSIZ

Arş. Gör. Muhammed Sadık SUBAŞI

Kategori: Akademik Eserler
Proje: Mehmet Nurullah aktaş

MÜTERCİM YAYINLARI

Basım Yayın ve Dağıtım Merkezi
Şafak Mahallesi 3416. Sok. No: 27
BATMAN

Yayınevi:

Sertifika No: 37263

ISBN: 978-605-9298-79-7

Baskı: 1. BASIM 2021

Y. Yönetmeni: M. Ali ARSLAN

Editörler: Mehmet Nurullah AKTAŞ

Şükrü AYDIN

Fethullah ATSIZ

Muhammed Sadık SUBAŞI

Kapak Tasarım: Şule KAYKAÇ

Baskı: Tunçer Matbaası / İSTANBUL

Baskı ve Cilt: **Mütercim Basım Dağıtım**

0553 388 13 15

Web: <https://www.mutercimkitap.com/>

E posta: mutercimyayinlari@hotmail.com

Youtube Kanalı: **Mütercim Kitap Dünyası**

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince
eserin tüm yayın hakları mütercim yayınlarına aittir. Kitapta
bulunan tüm yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yayınevi bilgisi dışında **çoğaltılamaz, kopya edilemez,
dağıtılamaz, satılamaz, yayımlanamaz.**

Davetin Güncellenmesi

Mehmet Halil ÇİÇEK*

Giriş

İslam herkese rahmet ve herkes için fazileti öneren bir din olduğu için o evrensel bir karaktere sahiptir. Dolayısıyla o Yahudilik gibi hususi bir kavmin veya bir ırkın yahut bir bölgenin dini değil; o tüm zamanların, tüm mekanların ve tüm insanların dinidir. Herkes ona inanmak zorundadır. “De ki, ey insanlar ben hepinize gönderilmiş bir resulüm...” (A’raf: 158) Bundan dolayı başka insanları iyiliğe, fazilete, merhamete, adalete, samimiyete ve tüm insanî güzelliğe ve ahlaki değere davet etme adına İslam’a davet etmek insanî ve İslamî bir görevdir. Davet İslam’ın önemli bir emri ve Müslümanın ciddi bir görevidir. “Rabbi’nin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et. Onlarla en iyi üsluplarla tartış.” (Nahl:16/125) Davet İslam’ın çağlar boyu hayatîyetini sürdürmenin çabası, garantisi ve fırsatıdır. Tebliğ imkanına ve yeteneğine sahip olan herkes bir şekilde İslamî davet yapmak zorundadır. Davet İslam’ın ayakta kalmasının zarurî şartıdır.

İslam’ın toplum gündemine girmesi ve toplumun değişik katmanları arasında yayılması ancak davet sayesinde mümkündür. Davet sayesinde İslam’ın diriltici mesajı diğer insanlara ulaşabilir ve diğer insanlar ancak davet vasıtasıyla İslam’la tanışır; onun güzel yüzünü, insanî ve ahlaki özelliklerini yakın mesafeden görme, kavrama ve anlama imkanını bulur. Davet ‘oldu bitti’ye gelmeyecek derecede önemli ve hem İslam’ın hem insanlığın geleceği için zarurî ve hayati bir husustur.

İslam daveti tıpkı İslam davası gibi cihan şümül, zaman üstü ve mekan üstü bir karaktere sahiptir. Onu sadece bir iki vaizin va’zıyla veya hatiplerin hutbesiyle yahut bir şeyhin müridine vereceği birkaç nasihatle sınırlı tutmak davetin hakikatini, mahiyet ve keyfiyetini bilmemekten ileri gelir. Daveti kısaca anlatmak gerekiyorsa o İslam’ı tüm insanlığa ulaştırabilme ameliyesidir veya tüm insanları insanlığın kurtarıcısı olan İslam’a söz ve davranışla çağırma ameliyesidir. Davet edilen İslam davası, cihan şümül bir dava olduğu için ona bir çağrıdan ibaret olan “davet” de cihan şümül bir çağrıdır. O zaman tanımaz, mekan tanımaz, toplum tanımaz, seviye tanımaz ve statü tanımaz evrensel ölçekteki bir davaya, bir ideale ve bir hakikat ve saadet nizamına evrensel bir çağrıdır. Dolayısıyla davet hem davetçi açısından, hem davet edilen açısından, hem davet üslubu açısından, hem davet için gerekli olan donanım açısından, hem davetin

* Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi.

müessiriyetini arttıracak veriler, ürünler, araç ve gereçler açısından fevkalade ihtimam, dikkat ve hikmet gerektiren bir vazifedir. O Müslümanlar için ve İslam'ın yeryüzünde müessir güç haline gelebilmesi için çok önemli ve hayati bir meseledir. İslam'ın onsuz yayılması ve farklı kesim ve milletlere ulaşması imkansız gibi bir şeydir. İslam'a davetin verimli ve müsmir olabilmesi için davetçinin kendisini, davet üslubunu, kendi birikim, bilgi ve davet becerisini sürekli zamanın gelişim ve değişimlerine ve yeni oluşan kültürel şartlara göre yenilemesi gerekir.

1. Günümüzde Daveti Zor Kılan Şartlar

1.1. Siyasî Nedenler

İslam toplumu tarihin hiçbir döneminde bu gün olduğu kadar global bir saldırı altında olmamıştır. Bu saldırı küresel ölçekte cereyan eden çok yönlü, çok etkin ve çok aktif bir saldırdır. Bu saldırı İslam'ın ruhunu tahrif etmeyi, cevherini yok etmeyi ve Müslüman toplumları parçalayıp etkisiz hale getirmeyi hedefleyen uluslararası siyasî bir gücün/güçlerin/odakların arkasında olduğu çok planlı bir saldırdır. Bazı güç odaklarının, saldırının arkasında olduğu gün ışığı gibi aşıkardır. Dikkat edilirse bu güç odaklarının ve içerdeki uzantılarının tahrikleri, siyasî oyunları ve gizli kulislerdeki plan ve projeleriyle hep İslam dünyasında kavgalar, fitneler, ayaklanmalar, isyanlar, askerî ihtilaller, katliamlar, insan hakları ihlalleri, siyasî istibdatlar, yargı bağımlılığı, siyasî baskılar ve terör örgütleri devam ede gelmektedir. Bunların sadece İslam dünyasında görülmesi bir tesadüf olabilir mi? Güç odakları fikrî, askerî ve ahlakî alanlarda yaptıkları bu taarruzlar için çok ciddi planlar yapmakta ve önemli stratejiler geliştirmektedirler. Keza bu saldırıyı yapan siyasî odaklar bilgi, siyasî, askerî, iktisadî ve insan gücü alanlarında çok güçlüdürler. Keza taktiksel açıdan ve stratejik donanım açısından da oldukça öndedirler. Yine Müslümanların güçlü olmamasına ve kendi halklarının kaderini kendilerinin tayin etmemesine yönelik olarak İslam dünyası için biçilen bu fitne kaftanının sürekli devam etmesi hususunda birçok Batılı ve Doğulu devlet yönetimi adeta ittifak halindedir.

İşte İslam dünyasının karşı karşıya olduğu bu siyasî kargaşa ve bu kaotik ortam davetçinin yükünün ne kadar ağır olduğunu göstermektedir. Çünkü davetçinin muhataplarını ikna edebilmesi için bu uluslararası emperyalist ve materyalist gizli odakların bazı oyunlarını, proje ve hedeflerini, siyasî taktik ve manevralarını bilmesi gerekir ki, davet mantığını ona göre örsün ve bazı somut verileri de ortaya koyarak davetini verimli bir şekilde yürütebilsin.

1.2. Kültürel Nedenler

Ayrıca global düzeyde İslam’a yöneltilen bu saldırı sadece bir iki devletin veya gizli bir iki haber alma örgütünün yürüttüğü ve planladığı bir saldırı değil; aksine modern dünyanın doğulusu, batılısı, sağcısı, solcusu, emperyalisti, anti emperyalisti, dahili ve harici tüm ülke ve gizli güç odaklarının konsensüs sağlamışçasına organize olup yürüttükleri planlı, hedefli ve düzenli bir saldırdır. Çünkü dünyanın müstekbir güçleri İslam’ın yakın tarihe kadar sahip olduğu küresel gücünü unutmamış; bir daha da o etkin konuma gelmesini de asla istemezler. Amerikan’ın ikiz kule olaylarını bahane ederek Afganistan’a nasıl saldırdığını ve Saddam’a karşı bir bahane/zemin bulmak için önce Kuveyt’e karşı iştahını arttırdığını, bu manevra ile Kuveyt’e girmesini sağladıktan sonra Irak’ı işgal ederek ne büyük zulümler yaptığını ve hala da o zulümlerin devam ettiğini dünya henüz unutmuş değildir.

Öte taraftan insanların büyük bir çoğunluğu internet, televizyon ve görsel medyanın diğer kısımlarına esir düşmüş ve her şeyiyle ona teslim olmuş durumdadır. Bütün bu dezavantajlı tablo karşısında yaranın tuz biberi hükmünde olan en olumsuz husus ise Müslüman toplumların topluca girmiş oldukları karanlık seküler ve laik kültürel yapıdır. Bu seküler/laik yapıyla büyük Müslüman kalabalıklar İslam hakkında çok koyu bir cehaletle karşı karşıya bırakılmışlar ve İslam’ın bazı basit hükümlerini bile bilemez olmuşlar. İtikadi, ahlakî ve ameli noktalarda Müslümanların karşı karşıya oldukları bu koyu cehalet çok korkutucu boyuttur. Müslüman bir ülkenin sokağına inen bir televizyon kanalı mikrofonunu uzattığı birkaç insandan sadece birisi kelime-i şهادetin ne olduğunu biliyorsa tehlike çanının çoktan çaldığını göstermektedir.

Ayrıca modern zamanlarda lüks yaşama tutkusu da insanları çok farklı ahlakî zaafılara itmekte ve çok önemli hayatî nitelikte olan değerlerin yok olmasına neden olmaktadır. Öte taraftan daveti zorlaştıran önemli faktörlerden birisi de yeni nesillerin seküler ve laik bir eğitimden geçmeleri sonucunda ortaya çıkan inkarcı bir neslin varlığıdır. Müslüman yapı, modern dönemde insanları ve özellikle genç nesilleri İslamî bilgi ve amel ile besleyen, insanlara “ibadet”, “takva”, “helal”, “haram”, “günah”, “Allah korkusu” ve “insan hakları” gibi erdemleri öğreten saf ve duru kaynaklardan kopmuş durumdadır. İnsanları bu anlamda ciddi biçimde etkileyen hatta kasıp kavuran bu cehalet, toplumu kuşatmış durumdadır. Bu durumun bir uzantısı olarak İslam dünyasında büyük kalabalıklar; İslam’ın temel değerleri, dünya görüşü, hayat felsefesi, ahlakî ilkeleri, toplum yönetimi, ailenin

korunması, dünya barışı, zayıfların, hamisiz ve savunmasız insanların hakları, çocuk hakları, hayvan hakları, insanî ilişkiler, çevrenin korunması ve ırkçılık, zulüm, sömürü, israf, lüks yaşama düşkünlüğü, ve cinsel duyguların sınırsız tatmini gibi modern dönemin bazı sosyal hastalıkları hakkındaki çözüm önerilerinden habersizdirler. Seküler/laik/pozitivist kültür Müslümanları İslam hakkında bu tür bakış açılarından tamamen koparmış durumdadır. Bu alanlarda herkesten daha fazla bilgili olması gereken İlahiyat ve diyanet camiasının azımsanmayan bir kısım mensupları bile İslam'ın bu konularla ilgili bakış açısını sağlıklı bir şekilde bilmemektedirler.

Bu koyu cehaletin birçok nedeni vardır. İnsanların dinleri hakkında dar çevre dediğimiz aile ve okullardan edinmeleri gereken bilgileri alamaz olmaları bu cehaletin en büyük sebeplerindendir. İslam'a karşı olan karanlık kişi ve odaklar bunu fırsat bilerek İslam'ın ve Müslümanların aleyhinde her türlü desiseyi ve karalayıcı propagandayı var güçleriyle yaymaya çalıştılar. Böylece yeni yetişen nesillerin kafaları İslam hakkında çok büyük karışıklıklarla karşı karşıyadır. Neyin İslam'a ait olduğunu neyin ait olmadığını bilemez oldular. Neyin İslam'a göre doğru neyin yanlış olduğunu da göremez oldular.

Bu da Müslüman davetçi için aşılması en zor olan bir engel olarak durmaktadır.

1.3. Amelî Nedenler

İslam daveti için zor bir durum olan ve davetçilerin önünde büyük bir bariyer olarak duran en önemli hususlardan birisi modern hayatın insan nefsinin sürekli maddi haz, zevk ve tatmine sevk etmesidir. Görsel medyanın tüm kolları hummalı bir şekilde nefsin hava ve heveslerini, istek ve arzularını, zevk ve şehvetlerini kamçılamakta ve korkutucu bir tatminsizliğe doğru sürüklemektedir. Bu gün şu ilahî ferman: *“Nefsini kendisine İlah edineni gördün mü? Ona vekil olabilir misin?”*¹ (nefsanî arzuların nasıl tapıldığını bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. İnsanlık tarihinde nefsanî şehvetler, süflî arzular ve şehvî duygular hiçbir zaman bu gün kadar azgınlaşmamıştır. Zina ve diğer gayri ahlakî durumların bu kadar yaygınlaşması, her türlü gerçek ve sanal oyunların, değişik zevk ve eğlencelerin, nefsin hoşuna giden her türlü fiil ve davranışın, spor adı altında akıl almaz davranış ve fiillerin, insan nefsinin ve şehvetini tatmin eden her türlü iş ve işlemin modern devletler tarafından aktive edilmesi modern dünyanın ve modern devletlerin yegane arzu ve

¹ Furkan 25/43.

gayesidir Bu durum, çağdaş devletlerin vatandaşlarına sunabilecekleri en önemli hizmet ve en başarılı bir iç siyaset malzemesi olarak kabul edilmektedir. Nefsani arzuların bu kadar tahrik edildiği, haz ve şehvetin bu kadar heyecanlandırıldığı bir yapıda helal ve haram sınırları çoktan aşılmış olmaktadır. Nefsani arzuların bu kadar baskın olduğu modern toplumlarda gayri meşru nefsanî arzuları gemleyen İslamî hükümler ve imanî değerler unutulmuş vaziyettedir. İslam'ın ruhundan fişkırان ahlakî ve insanî değerler her gün biraz daha ihmal edilmektedir. Günahlar ve lehviyat her geçen gün biraz daha baskın ve azgın olmaktadır. Ahiret beklentisi, sevap umudu ve azap korkusu her geçen gün biraz daha azalmakta ve gittikçe de yok olmaktadır. Heva ve hevesin, şehvet ve lezzetin imal yeri gibi kabul edilen batılı değerler zaman geçtikçe genç nesiller tarafından daha fazla rağbet görmektedir. İşte modern zamanlarda davet için en büyük zorluk ve davetçi için de aşılması en zor bariyerlerden birisi de budur. Buna karşı başarılı bir davet yapmak çok büyük bir feraset, derin bir hikmet, kuşatıcı bir basiret ve ciddi bir deneyim gerektirmektedir.

2. Davetçi Kimdir ve Nasıl Olmalı

İslam'a davetin kabaca üç seviyede² olduğunu bilmemiz gerekir. A- İslam'ın inanç sistemine yani Allah'a, peygamberlere, ahirete, meleklerle, kitaplara ve kadere inanmaya davet etmek. Bu tür davet genelde inanç zafiyeti yaşayanlara veya inancı olmayan insanlara yönelik yapılır. B- İnanç noktasında zafiyeti olmayıp ameli noktada zaafi olan kimselere yönelik ameli manada davet. Bu tür davet özellikle hayatın aldatıcı unsurlarına, nefsi kamçılان şehvetlerine ve umumi manada çokça günahlara bulaşanlara karşı yapılır. C- İslam'ın dünya görüşünde ve bir hayat nizamı olduğunda kuşkusu olanlara yönelik davet. Bu davet ise İslam'ın hayatı düzenleyen muamelat, ukubat, miras, ticaret ve siyaset gibi alanlara yönelik hüküm ve ilkelerinin olduğu hususunda tereddüdü olan veya bunları inkâr eden kimselere yönelik yapılır.

Bu üç alandan birine veya her üçüne birden veya ayrı ayrı zamanlarda davet eden herkes -kim olursa olsun- davetçidir. Buna cami kürsüsünde İslam'ı tanıtmak ve insanları günahlardan sakındırma gayesiyle vaaz veren vaiz, minberde cemaate İslam'ı anlatmak ve faydalı olma gayesiyle hutbe veren hatip, mürit ve bağlılarını tüm günah ve tüm haramlardan sakındırmaya ve bütün

² Bu yaptığımız taksime yakın bir taksim için bkz. Abdulğani Muhammed Sait Bereke, Üslubu'd-da'veti'l-kur'aniye belağeten ve minhacen, Mektebetu Vehbe, Kahire 1403/1983, s. 101.

ibadetlerini eksiksiz bir şekilde yerine getirmeleri için gayret eden bir tasavvuf şeyhi, İslam'ı tanıtmayı kendisi için hedef seçen öğretmen ve üniversite öğretim elemanı dahil her kes bu “davetçi” kavramının altına girer. Dolayısıyla “davetçi” kavramı İslam'ın itikat, ahlak ve şariat gibi bir yönüne veya tümüne davet eden herkesi kapsar.

İşte tam bu noktada İslam'a davet eden davetçinin davet yöntemi, üslubu, içeriği ve davet ediş sitili devreye girmektedir. Davetçi muhatap kitlesini hem bilgi seviyesi açısından, hem ahlakî açıdan, hem sosyal hayattaki seviyesi açısından, hem de psikolojik, ekonomik ve siyasî durum açısından iyi tanıması gerekir ki, davetini üslup ve içerik açısından ona göre ayarlasın. Ayrıca davetçi muhatap kitlenin sosyokültürel şartlarını da iyi bilmesi icap eder. Ne yazık ki, bu gün davetin başarısız olmasının arkasında yatan en büyük faktör davetçinin muhatap kitlesini tanımayıp onlara göre bir davet üslup ve yöntemini geliştirememesidir. Oldukça önemli olan ve İslam ümmeti için hayati bir durum arz eden davet, ne yazık ki el yordamıyla ve basiretsiz bir şekilde sürdürülmektedir. Bunun için de fazla başarılı olamamaktadır.

İslam ümmetinin derdiyle dertlenen birinin elbette İslam'ı bilmeyen ve yaşamayan kimselere tanıtmaya ve onlara sunmaya gibi bir derdi ve hedefi olacaktır. Ne var ki, bu hedefi gerçekleştirmek pek de kolay görünmemektedir. Özellikle günümüz dünyasında davet çok daha zor şartlarda cereyan etmektedir. Her şeyden önce davetçi toplumun müesseselerine girmeli, bu müesseselerin işleyişlerini kavramalı ve bu müesseselerdeki hayırlı alanları belirlemelidir. Davetçi müsmir ve verimli bir davet yapabilmek için münasip bir yol haritasını de tespit etmelidir.³ Bu çerçevede davetçi davet edeceği kimseleri gruplara ayırmalı ve şu bilinci taşımalıdır: İnsanlar kültürlerine, dinî salabetlerine, malî durumlarına, sosyal mevkilerine, bilgi ve birikimlerine, idarî pozisyonlarına, yaş gruplarına ve cinsiyetlerine göre ret ve kabulde çok büyük farklılıklar göstermektedirler. Bu durumlara göre insanların algıları, kavrayışları, inanışları, tepkileri, kabulleri ve retleri hatta kuşkuları ve tereddütleri bile değişmektedir. Sıradan bir insana yapılan bir davet ile zeki, bilgili ve birikimli bir insana yapılacak davet gece ve gündüz gibi birbirlerinden farklıdır. Keza bir gence yapılacak bir davet ile orta yaşlı veya yaşlı bir insana yapılacak davet üslup olarak, içerik olarak ve yaklaşım olarak çok çok farklıdır. Erkeğe yönelik bir hitap ile kadına

³ Ömer Ubeyd Hasene, Takdimu kitabi Davetu'l-cemahir mükevvinatu'l-hitab ve vesailu't-tahdid, (kitabı'l-Ummeh serisi no. 76 1421), 1. Bas., Katar Vizaretul-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslamiyye yay. Ed-Davha 1421/200, s. 25.

yönelik bir hitabın hem içerik olarak hem üslup olarak çok farklı olması gerekir. Zengin ile fakire, amir ile memure, sağlıklı ile hastaya, öğrenci ile öğretmene, kadın ile erkeğe, Avrupalı ile Afrikalıya, cahil ile bilgiliye, köylü ile şehirliye, genç ile ihtiyara ve usta ile çıraka yönelik davet hitapları da çok farklıdır. Davetçinin bunun farkında olması ve buna ciddi manada dikkat etmesi gerekir. Kısaca davetçi davet edilenlerin sosyal, kültürel, eğitimsel ve psikolojik durumlarını iyi bilmeli buna göre de hitap tarzını, davet üslubunu ayarlamalı ve güncellemelidir. Zaten Arap dilindeki belagat da budur.

Davetçinin müsmir bir davet yapabilmesi için davetin nasıl yapılacağını, davetin şartları ve üslupları, davetçilerin özellikleri ve davet edilenlerin kısımları, özellikleri ve şartları konusunda bilgi sahibi olması gerekir. Özellikle Hz. Peygamber (s.a.s.), onun sahabeleri, davetin diğer öncü şahsiyetleri ve özellikle modern dönemin büyük davetçileri olan Hasan el-Benna, Mevdudî, Sait Nursî ve benzeri şahsiyetlerin davet yöntem ve metotlarından haberdar olması gerekir. Bunun için de davetçinin davetle ilgili eserleri anlayarak ve düşünerek okuması gerekir. Keza modern davetçilerin de biyografilerini gözden geçirmesi gerekir. Davetçinin davetle ilgili yazılı ve görsel materyali disiplinli, düzenli, sistemli ve erişilebilirliği kolay olacak şekilde toplaması gerekir ve bu materyale sıkça başvurması ve gözden geçirmesi icap eder. Diğer alanlardaki bilgilerini de sürekli gözden geçirmesi lazımdır. Aksi takdirde başarılı bir davette bulunması oldukça zordur.

Davetçi her şeyden önce davetin manevî yönünü güvence altına alabilmesi için çok dikkat etmesi gereken ve davet için olmazsa olmaz olan husus, ihlastır. Davet Allah'ın yoluna çağrı olduğuna göre daveti sadece ve sadece Allah rızası için yapmak gerekir. Bunun adı da ihlastır. Davetçi her hâlükârda ihlasa dikkat etmeli ve ihlası esas alması gerekir. İhlas İslamî hayatın/amellerin Allah nezdinde kabul olmasının şartıdır. Bu öneminden ötürü Kur'an ihlasa yirmi bir kez vurgu yapmakta ve ona dikkat çekmektedir. Özellikle ahiret mükâfatının söz konusu olduğu bağlamlarda ihlasa vurgu yapmak çok daha anlamlıdır. Bu da ihlasın Allah Teala nezdinde ne kadar önemli olduğunu net bir şekilde ifade etmektedir. Bunun için de behemehâl ihlastan yani yaptığımız hizmeti sadece Allah rızası için yapmaktan asla ödün vermemek gerekir. Herhangi dünyevî bir menfaat ve çıkar katmaksızın ve beklemeksizin, gösteriş ve reklam gibi süfli amaçları karıştırmaksızın daveti sürdürmek icap eder.

Buna mukabil verimli ve müsmir bir davet yapmak isteyen bir kimsenin şu hususlara da azami derecede dikkat etmesi gerekir:

Davetçinin her şeyden önce İslamî bilgisinin çok iyi olması gerekir. Fıkıh, Hadis, Tefsir, Kur'an ilimleri, Akide, özellikle de siyer-i nebi, makasidu's- şeria, ahlak ve öncü alim ve zahitlerin hayatları/Tabakatussalihin. Davetçi bütün bunları alırken İslam coğrafyası, genel coğrafya hakkında da genel bilgilere sahip olmalıdır. Bunun yanı sıra toplumların kuruluş ve yıkılış süreçlerinde maruz kaldıkları olumlu ve olumsuz durum ve şartların da farkında olmak gerekir. Unutmamak gerekir ki, çağımız bilgi çağı olduğundan verimli ve etkin bir davet yapabilmemiz için daveti bilgi temeli üzerinde ve bilimsel kriterlere uygun bir şekilde yapmak gerekir. Aksi takdirde istenen verim elde edilemez. Nitekim Allah Teala ilmin davet için gerekliliğini şu şekilde ifade etmektedir: *“De ki, işte yolum budur. Ben ve bana uyanlar Allah’a basiretle davet ederiz...”*⁴ Şevkanî (ö. 1250 h.) ve Seyyit Tantavî (ö. 2010 m) gibi bazı müfessirler ayette geçen “basiret” kelimesini hakkı batıldan ayıran bilgi şeklinde tefsir etmektedir⁵ ki, böyle bir bilgi yukarıda detaylıca anlatılan ve davet için gerekli tüm bilgi kollarını ihtiva etmektedir.

Davetçinin diksiyonunun da iyi olması gerekir. İnsanlar çoğu zaman hatibin hitabının içeriğinden ziyade hitap şeklinden etkilenirler. Bunun için rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.s.) *إن من البيان لسحرا* buyurmuştur.⁶ Ayrıca Hz. Peygamberin tüm hitapları Kur'an'dan sonra en fasih ve belîğ hitaplardı. Hz. Peygamber, hitaplarının açık, anlaşılır, net, veciz ve belîğ olmasını önemserdi ve yerine göre sözlerini üç defa tekrarlardı. Dolayısıyla davetçi, hitaplarında hitabının veciz ve anlaşılır olmasını önemsemelidir. O dinleyenlerin anlayamayacağı veya anlamasında zorlanabileceği ifade, cümle ve terimleri kullanmamalıdır. O hitaplarında nebevî yöntemi takip etmelidir.

Ayrıca davetçi kendi şahsının ve yakın davet çevresinin fazilette, güzel ahlakta, samimiyet ve dürüstlükte örnek olması için özen gösterecek. Ayrıca rol model şahsiyetlerin oluşması için de bir strateji belirleyecek. Çünkü bugün Müslüman toplumların en çok arayıp bulamadığı şey örnek şahsiyetlerdir. Davetçi özellikle güvenilir olma,

⁴ Yusuf 12/108.

⁵ Şevkanî Muhammed b. Ali, Fethu'l-Kadir el-Camiu beyne Fenneyi'r-Rivayeti ve'd- dirayeti min ilmi't-Tefsir, Matbaatu Mustafa el- Babî el- Halebî, 2. Bas., Mısır 1383/1964, III. 59; Tantavî Muhamed Seyyid, et-Tefsiru'l-Vasit, Daru Nahdeti Mısır, el- Kahire 1998, VII. 423. Elektronik eş-Şamile Mektebi.

⁶ Buharî Muhammed b. İsmail, Nikah/Hitbe, Tıb/İnne mine'l-beyani le sihren; El-Elbanî Ebu Abdurrahman Muhammed Nasiruddin, Muhtasaru Sahihi'l-Buharî, Mektebetu'l- Mearif, er-Riyad, 1422/2002, IV. 28.

yaptığı işi sağlam yapma ve hakkını verme, zamanı iyi tanıyıp ona göre muamele etme yani çalışmalarını güncelleme, çalışma mesuliyetini taşıma ve bilincinde olma, insanlara karşı şefkatli davranma, kardeşlik, ihsan, adalet, affetme, merhamet, isar/başkasını kendisine tercih etme, hasbî olma, yaptığı işleri profesyonelce yapma, hikmet ve güzel öğütlerle davet etme, yapılacak tartışmaları en güzel şekilde sürdürme ve tüm bu güzelliğin dindarlığın semeresi olduğunu anlatma gibi önemli İslamî değerlerin toplumda ihyası için özel bir gayret göstermesi gerekir.⁷

3. Davet Nasıl Yapmalı

Davetle ilgili bütün bu güncel dezavantajlı durumlar göz önüne alındığında bugün İslam ümmeti için en önemli ve ertelenemez olan mesele davetin güncellenmesi ve günün şartlarına, gereklerine, diline ve kültürel verilerine göre şekillendirilmesidir. Bu noktada davetçilerin yol haritalarını iyi belirlemeleri ve davetin niçin, nerde, hangi vakitte ve nasıl yapılması gerektiği hususunda iyi kafa yormaları ve ciddi bir tefekkürle davetin yeniden yapılandırılması hususunda bir strateji belirlemeleri icap eder. Zira bu gün biz algıları, tepkileri, duyarlıkları, zevkleri, değer yargıları, değerlendirmeleri, ilgileri ve ilişki biçimleri çok farklı bir insan yapısıyla karşı karşıyayız. Bu gün insanlar aşırı derecede zevk düşkünü, eğlence düşkünü, şehvet düşkünü, özgürlük düşkünü, para ve menfaat düşkünü oldukları gibi siyaset düşkünü, makam düşkünü, kadın düşkünü, reklam ve şöhret düşkünü olanları da az değildir. İşte ulaşılması böylesine zor bir yapı karşısında elbette davet basit ve kolay olmayacaktır. Keza onun basit yöntemlerle sürdürülmesi halinde de verimli olmayacaktır. O halde her davetçinin verimli bir davette bulunabilmesi için yapması gereken en önemli ve öncelikli iş; muhatap kitlesini iyi belirlemesi ve iyi tanıması gelir. Zira siyaset düşkünü bir tabakanın dili ayrı, para ve menfaat düşkünü bir kitlenin hem zihin dünyasının temel kotları hem de kullandığı dil ayrı, oyun-eğlence, şehvet ve zevk müptelası fert ve grupların alemi çok daha ayrıdır. Diğer gruplar da böyle.

Muhatap kitle belirlenip tanındıktan sonra yapması gereken önemli ikinci husus her kitleye göre bir dil geliştirmek ve davetin dilini, üslubunu, içeriğini ve vasıtalarını muhatap kitleye göre tayin etmektir. Unutmamak gerekir ki, davetin en keskin vasıtalarından biri muhatabın psikolojik ve sosyal seviyesine göre hitap edebilmektir. Zira bazen muhatabın seviyesi yakalanamayıp anlayamadığı bir şekilde

⁷ Bkz. Omer Ubeyd Hasene, Takdim, s. 25-26.

hitap edildiğinde o insanın davadan daha fala uzaklaşmasına, daha fazla bozulmasına ve daha kötü olmasına neden olabilmektedir.⁸

Öncelikli olarak şunu kaydetmek gerekir: 1- Davette en ideal ve en verimli üslup kuşkusuz Kur'an'ın üslubudur. İlahî bir metot olan Kur'an'ın davet üslubu davetçinin başlangıç ve çıkış noktası olmalıdır. Zira o bütün tasavvurlarımızın ve çıkışlarımızın kaynağıdır.⁹ Bu çerçevede davette Kur'an'ın delillendirme, terğib, terhib ve tarihî olayları serdetme gibi Kur'anî yöntemleri davette iyi kullanmak gerekir. 2- Seçtiği dil seviyeli ve ilmi ağırlığı olan bir dil olmalı, sloganik bir üslup ve heyecanlı bir tarz olmamalı. Keza sokak dili de olmamalıdır. 3- Davet dili kibar ve nazik olmalı edep ve nezaketten asla ayrılmamalı. Kur'an bu gerçeğe şöyle dikkat çekmektedir: *“Sen Allah'ın rahmetiyle/yardımla onlar için yumuşadın eğer sen kaba saba ve katı kalpli biri olsaydın senin etrafından dağılırlardı.”*¹⁰ Yersiz ve uygunsuz şiddet içeren bir dil dağıtır birleştirmez; zayıflatır güçlendirmez.¹¹ Bu bağlamda davetçi ses tonuna bile dikkat etmeli, sesini ona göre ayarlamalıdır. Kaba üslup her zaman yaralayıcıdır. Gereğinden fazla yüksek ses de muhatap için çok sıkıcı olabilmektedir. Kur'an bu manada bizi şu şekilde uyarır: *“Sesini kıs. Çünkü en çirkin ses merkeplerin sesidir.”*¹² 4- Davet esnasında uluhiyetle ilgili konuları ele alırken mutlaka Allah'ın vücut ve vahdaniyetini ispat hususunda birçok ikna edici delile yer vermelidir. İslam ahkâmının ele alındığı bir davette ise makasidu's-şeriaya değinmeli ve ilahî ahkâmın illet ve hikmetlerini açıklamalıdır. Yani davetçi daima davetini müdallel/delilli bir şekilde sürdürmeli ve mukni olmaya gayret etmeli, yalın ve kuru bir iddia ile toplumun önüne çıkmamalıdır. Bu bağlamda İslam'ı yaşamaya davet ediyorsa mutlaka makasidu'sşeriayı çıkış noktası yaparak İslamî hayatın psikolojik, ekonomik, ahlakî ve sosyal hikmetlerini anlatmalıdır. 5- Davette sahabe ve diğer İslam ümmetinin alim”, zahit ve abidlerinin hayatından bolca örnekler verilmelidir. 6- Davet mutlak surette mübalağa ve aşırı abartılardan uzak tutulmalı, özellikle modern seküler aklı anlamada zorlayan bir kısım konulara

⁸ Bkz. Abdullah ez-Zübeyr Abdurrahman, Davetu'l-cemahir mükevvinatu'l-hitab ve vesailu't-tahdid, (kitabı'l-Ummeh serisi no. 76 1421), 1. Bas., Katar Vizaretul-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslamiyye yay. Ed-Davha 1421/200, s. 106.

⁹ Adnan Rida en-Nahvî, Devru'l-Minhaci'r-Rebbaniyi fi'd-Daveti'l-İslamiye, el- Mektebu'l-İslamî, Beyrut 1404/1983, s.213.

¹⁰ Âl-i İmran 3/159.

¹¹ Tantavî Muhammed Seyyid, et-Tefsiru'l-Vasit, Daru Nahdeti Mısır, Kahire 1997, II. 316. Elektronik eş-Şamile mektebi.

¹² Lokman 31/19.

her yerde girmemelidir. Kalabalıklara ve gruplara davet yapan bir kimse, dinleyici kitlenin içinde inkarcı birilerinin mutlaka olabileceğini her zaman hesaba katmalı ve davet üslubunu ona göre ayarlamalıdır. 7- Davet İsrailiyattan, hurafeden, abartılı anlatımlardan ve mitolojik unsurlardan uzak tutulmalı ve saf aklın kavrayamayacağı hususlara asla yer verilmemeli. Bir kere davetçi şu noktayı mutlaka göz önüne almalı ve demin ifade ettiğimiz gibi her hitabında kendisini dinleyenler arasında İslam'a tam teslim olmamış bazı kimselerin olabileceğini düşünerek hitabını irat etmeli ve ona göre de anlatımını sürdürmelidir. Mübalağalardan ve seküler/laik bir düşünceye sahip olanların inanamayacakları peygamberlerin mucizeleri gibi bazı konuları gündeme getirmekten kaçınmalıdır. Azami derecede de ihtilaflı konulara da girmemelidir. 8- Modern hayatın öldürücü ve tiksindirici ifrazatlarıyla İslam'ın diriltici güzellikleri arasında mukayeseler yapılmalıdır. Özellikle istatistikî bazı rakamlar verilerek sürdürülen bir davet çok daha ikna edici olduğunu unutmamak gerekir. 9- Davet esnasında belli şahısların kusurları anlatılmamalı. Hz. Peygamber'in (s.a.s) ما بال أقوام¹³ şeklinde irad ettiği biçimiyle şahıs belirlemeden davet yapılmalıdır. Bu bağlamda davetçi batılı fazla tasvir etmekten de kaçınmalıdır. Örneğin zina ile ilgili bir olay anlatıldığında fazla bir detaylandırma Üstaz Sait Nursî'nin ifadesiyle saf zihinleri idlal eder. 10- Davetçi muhatap kitlenin durumunu göz önüne alarak üslubunu ayarlamalı. İnancı zayıf olanların bulunduğu bir ortam da özellikle seküler/laik/liberal bir kültürle yetişmiş insanların bulunduğu bir ortamda inanmakta zorlanabilecekleri konulara girmemelidir. O tür ağır konular zamana bırakılmalıdır. Çünkü yine Üstat Sait Nursî'nin dediği gibi kişinin söylediği her şey hak olmalı; ama her yerde her hakkı söylemeye hakkı yoktur. O tür ortamlarda daha ziyade Allah'ın varlığı, İslam'ın güzelliği ve adalet, merhamet, emanet, fazilet, hakkaniyet ve hukuk gibi evrensel değerler hususunda İslam'ın kararlılığı ve İslam'ın insanlık için bir kurtarıcı olduğu hususları örnekler vererek anlatılmalı. 11- Gençlere yönelik davette gençlerin heyecanı, şehvetlerinin galeyanı, psikolojik durumları, kafalarının çok karışık olduğu ve şehvetlerinin çoğu zaman baskın geldiği hususları mutlaka göz önüne alınmalı ve onlara yönelik davet dili buna göre dizayn edilmelidir. Zira Sait el- A'zami en- Nedvî'nin de belirttiği gibi bugün gençleri ve özellikle de Müslüman gençleri sosyal medya,

¹³ Bu ifade eş-Şamilenin araştırmasına göre 311 hadis kitabının 599 yerinde geçmektedir. Ör. olarak bkz. İbnu Maceh Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid, es- Sünen, Tahk. Şuayb el- Arnavut ve arkadaşları, Darurrisailetilalemiyye, 1430/2009, I. 99, II. 161, III. 180.

uyuşturucu vb yıkıcı bütün vasıtalarla uyuşturma ameliyesi bütün hızıyla devam etmektedir. İslam düşmanları Müslüman gençlere sorumluluk ve görevlerini unutturmak ve onları eğitimlerinden alı koymak için cazip ve şehvetlerini tahrik edici bir takım gizli planlar üzerinde yoğunlaşmaktadırlar.¹⁴ Oysa Hz. Peygamberin gençleri mesuliyete alıştırmak ve sorumluluk altına almak için daha genç yaşlarda onlara ciddi görevler verdiği bilinmektedir. Nitekim Üsame b. Zeyd'i henüz 18 yaşında tıfıl bir genç iken Bizanslılara karşı hazırladığı ordu komutanlığına atıyor.¹⁵

O halde gençlere yönelik davette çok titiz olmak gerekir. Gençlere yönelik hitapta daima onları okşayıcı, müjdeleyici ve teşvik edici ifadeler tercih edilmelidir. Davetçi kırıcı, itici, incitici ve ötekileştirici tavır ve sözlerden uzak durmalı. Kibar ve nezih üslup daima öncelikli olmalı. Sevgi, şefkat, samimiyet ve dürüstlük davetçinin hem tavırlarında hem sözlerinde hem yaklaşımlarında kendini göstermeli. Belki davetin en etkin ve en verimli olanı da budur. Davetçi zaman zaman gençlerin şahsî problemleriyle ilgilenmeli ve çözüm üretmeli. Gerektiğinde onları yönlendirecek çağrı filmi, faydalı bazı çizgi filimler ve yararlı bazı slaytlar gibi bazı görseller hazırlamalı ve onlara izletilmeli. Çünkü Hz. Peygamber o günün şartlarında yerde bazı çizgiler çizerek davette görsellerden istifade etme yöntemini bize göstermiştir.¹⁶ Piknik, spor gibi bazı etkinlikler aşırıya gitmeden yapılmalı ve o gibi etkinliklerde mutlaka İslam'ın konuyla ilgili hükmüne ve güzelliğine dikkat çekilmelidir. O tür etkinliklerin amaç değil; araç olduğu hususu özellikle vurgulanmalı. Genç sahabenin cihat, hikmet, samimiyet, fazilet ve de İslam'ın yayılması için gösterdikleri fedakarlıklara özendirici bir üslupla dikkat çekilmeli. Bunun peşi sıra modernitenin insanlığa fazilet, ahlak ve insanî değerler noktasında ne büyük kayıplar verdiği de anlatılmalıdır.

Davetçinin başarılı bir davet yapabilmesi için bir problemler haritasını çıkarması gerekir. Bunları tertibu'l- evleviyat/önceliklerin sıralanması ilkesi çerçevesinde sıralaması gerekir. Sonra bu hastalıklarla ilgili ümmetin durumunu ve ümmete neler kayıp ettirdiklerinin şemasını çıkarmak gerekir. Bu problemleri şöyle sıralamak mümkündür: İncanın zaafiyeti, ırkçılık, ulusçuluk, ahlaki

¹⁴ Sait el-A'zemi en- Nedvî, ed-Da'vetu'l-İslamiyetu Muncezatu Muşkilatun ve Turuku'l-Mualece, Mektebetu'l-Firdevs, Laknu- Hint 1439/2008, s 201.

¹⁵ Bkz. Ebu'l-Hasan Ali en-Nedvî, es-Siretu'n-Nebeviyye, Daru's-Şuruk, Cidde 1416, s.397.

¹⁶ Bkz. Hasan b. Ali el-Beşşarî, İstihdamuresuli el-Vesaile't-Ta'limiyye, (Kitabu'l-Umme serisi: 77 1421 yıl: 20) Katar el-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslamiyye bakanlığı yay., Davha 1421/2000, s. 135-136.

çöküntü, batıcılık, israf, inanç zaafiyeti, kadınların ahlakî zaafı, ailenin çöküşü, gençliğin düştüğü başıboşluk, insanî değerlerin erimesi ve seküler/laik kültürün yaygınlaşması.

Sonuç

İslam ümmeti bu gün tarihin en büyük krizini yaşıyor. Ümmet bugün itikadî, ahlakî, ilmî, amelî, iktisadî, fikrî, sinâî ve siyasî alanlarda çok yönlü derin bir kriz yaşıyor. Ümmet siyasî birliğini kaybetmiş, buluşçu düşünceyi yitirmiş, ilmî öncülüğü başkasına kaptırmış, ahlakî yapısı son derece bozulmuş ve amelî manada hiçbir istikameti kalmamış bir vaziyettedir. Müslümanlar artık başkasını taklitten ve başkasına sömürü yemi olmaktan başka hayatta bir karşılıkları kalmamıştır. Böylesine darmadağın ve perişan bir vaziyette olan bu ümmetin kurtuluş umudu hala mevcuttur. Çünkü İslam fert, aile, toplum ve çevreyi koruyacak, kollayacak, insanlık şerefine yakışır bir şekilde insanı onure edecek, adalet, hakkaniyet, merhamet, dürüstlük, güvenirlilik ve vefa gibi erdemleri topluma yerleştirecek insanî değer ve ilkeleri en üst seviyede havidir. Dolayısıyla böyle bir sistem insanlığın biricik kurtuluş reçetesini taşımaktadır.

Böylesine cihan şümül ve büyük bir kurtuluş reçetesini taşıyan bu din iyi bir davet stratejisiyle insanlığa sunulduğu takdirde hem insanlığın düştüğü ahlakî bataklıktan kurtulma hem de İslam'a dönme şansı çok yüksektir. Ancak bu davetin iyi bir planlamayla, ciddi bir içerikle, güncellenmiş bir muhteva ile, çağın esprisini yakalayabilen bir üslupla ve geleceğe sahip olma stratejisiyle yapılması gerekir.

Durum böyle olunca imkanlar el verdiği takdirde içinde sosyolog, psikolog, planlamacı ve belki de siyasetçinin de bulunduğu takva sahibi mütefekkir alimlerden oluşan bir heyetin daveti güncelleyerek yeni bir davet planını hazırlaması gerekir. Bu planın Müslüman toplumların zaafalarını, sosyal hastalıklarını ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak hazırlanması gerekir. Bu planın çok stratejik olması gerekir. Yeni davet planı içerik, üslup, sunum ve yeni muhatap kitlesi göz önüne alınarak hazırlanmalı. Yeni davet planı, muhatap kitlenin seviyesine, kültürel yapısına, bilgi ve sosyal statüsüne göre hazırlanmalı. Bu yeni davet planı fazla detaylara boğmadan tüm davet alanları göz önüne alınarak herkesin rahat istifade edebileceği bir şekilde olmalıdır. Yeni davet planı; gençler, kadınlar, okumuş kesimler merkeze alınarak ve İslam ümmetinin karşı karşıya olduğu tüm tehlikeler, riskler, sıkıntılar ve zaafılar göz önüne alınarak hazırlanmalı. Yeni davet planı kadim ilmî mirastan ve yeni ilmî tecrübe ve müktesebattan istifade edilerek oluşturulmalı. Bu davet planı İslamî

ilimlerin farklı alanlarında mütehasşs olan ve beşerî ilimlerde de uzman olan ciddi bir ilim heyetin istişaresinden geçirilmeli.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim

Abdulğani Muhammed Sait Bereke, Üslubu'd-da'veti'l-kur'aniye belağeten ve minhacen, Mektebetu Vehbe, Kahire 1403/1983.

Abdullah ez-Zübeyr Abdurrahman, Davetu'l-cemahir mükevvinatu'l-hitab ve vesailu't-tahdid, (kitabu'l-Ummе serisi no. 76 1421), 1. Bas., Katar Vizaretul-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslamiyye yay. Ed-Davha 1421/200.

Adnan Rıda en-Nahvî, Devru'l-Minhaci'r-Rebbanîyi fi'd-Daveti'l-İslamiye, el- Mektebu'l-İslamî, Beyrut 1404/1983.

Buharî Muhammed b. İsmail, el-Cami'u-s sahih, elektronik el- Mektebetu's-Şamile.

Ebu'l-Hasan Ali en-Nedvî, es-Sîretu'n-Nebeviyye, Daru's-Şuruk, Cidde 1416.

El-Elbanî Ebu Abdirrehman Muhammed Nasiruddin, Muhtasaru Sahihi'l-Buharî, Mektebetu'l- Mearif, er-Riyad, 1422/2002.

Hasan b. Ali el-Beşşarî, İstihdamurresuli el-Vesaile't-Ta'limiyye, (Kitabu'l-Ummе serisi: 77 1421 yıl: 20) Katar el-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslamiyye bakanlığı yay., Davha 1421/2000.

İbnu Maceh Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid, es- Sünen, Tahk. Şuayb el- Arnavut ve arkadaşları, Darurrisaletilalemiyye, 1430/2009.

Ömer Ubeyd Hasene, Takdimu kitabi Davetu'l-cemahir mükevvinatu'l-hitab ve vesailu't-tahdid, (kitabu'l-Ummе serisi no. 76 1421), 1. bas., Katar Vizaretul-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslamiyye yay. Ed-Davha 1421/200.

Sait el-A'zemi en- Nedvî, ed-Da'vetu'l-İslamiyetu Muncezaton Muşkilatun ve Turuku'l- Mualece, Mektebetu'l-Firdevs, Laknu- Hint 1439/2008.

Şevkanî Muhammed b. Ali, Fethu'l-Kadir el-Camiu beyne Fenneyi'r-Rivayeti ve'd- dirayeti min ilmi't-Tefsir, Matbaatu Mustafa el-Babî el- Halebî, 2. bas., Mısır 1383/1964.

Tantavî Muhamed Seyyid, et-Tefsiru'l-Vasit, Daru Nahdeti Mısır, el- Kahire 1998, elektronik el- Mektebetu's-Şamile.

Tantavî Muhammed Seyyid, et-Tefsiru'l-Vasit, Daru Nahdeti Mısır, Kahire 1997, elektronik eş-Şamile mektebi.